

نکاتی درباره

سخنوری

نکاتی درباره

سخنوری

مقدمه

در عصر حاضر که وسایل ارتباط جمعی و اطلاع‌رسانی بسیار گسترده و فرگیر شده است، برخی معتقدند که سخنرانی و گفتگوی دینی دیگر جایگاه چندانی ندارد. این دسته از افراد به موضوع فطرت انسانی و تمایل وی به زیست اجتماعی و گفت‌وگوی رو در رو توجهی ندارند. اگر چه غرق شدن در فناوری‌های عصر جدید انسان را از فطرت خود دور می‌کند اما وقتی راهی برای بازگشت به اصل باشد از آن استقبال می‌نماید.

به همین دلیل سخنوری و گفت‌وگوی رو در رو هیچ‌گاه ارزش و جایگاه خود را از دست نخواهد داد.

حضرت امام خامنه‌ای در این باره فرموده‌اند:

« من اعتقاد دارم که تبلیغ سنتی ما - که مسجد و منبر و سخنرانی روبه‌روست - بدیل ندارد؛ این را باید حفظ کنیم. این‌که شما بنشینید با یک نفر روبه‌رو صحبت کنید؛ نگاه شما به او بیفتد، نگاه او به شما بیفتد و نفس گرم شما به او برسد، این چیز خیلی خوبی است؛ این را باید حفظ کنیم»^۱.

« من به منبر خیلی عقیده دارم. امروز اینترنت، ماهواره، تلویزیون و ابزارهای گوناگون ارتباطی فراوان هست، اما هیچ‌کدام از این‌ها منبر نیست؛ منبر یعنی روبه‌رو و

۱ فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار علما و روحانیون کرمان (۱۱/۲/۱۳۸۴)

نفس به نفس حرف زدن؛ این یک تأثیر مشخص و ممتازی دارد که در هیچ کدام از شیوه‌های دیگر، این تأثیر وجود ندارد. این را باید نگه داشت؛ چیز باارزشی است؛ منتها بایستی آن را هنرمندانه ادا کرد تا بتواند اثر ببخشد.^۱

«تبلیغ دین به شکل سنتی، یعنی همین حضور روحانی در جمع‌های مختلف مردم و استفاده از منبر دین و تبلیغ، یکی از مهم‌ترین ابزارها و نعمی است که خدای متعال در اختیار شما قرار داده است. برای خدا و در راه خدا، باید حدّ اکثر و بهترین استفاده را از آن بکنید.»^۲

«تأثیر نهاد منبر در جامعه‌ی ما، هنوز یک تأثیر بررسی نشده است. شما به جامعه‌ی ما نگاه کنید، ببینید جایی که منبری به نام ابی‌عبدالله علیه‌السلام نباشد، کجاست؟ از شهرهای بزرگ و مراکز پُرجمعیت، تا دوردست‌ها، روستاها، حتی روستاهای کوچک و دورافتاده، دانشگاه‌ها، میان دانشمندان، انجمن‌های تحصیل‌کردگان علوم جدید، تا مردم دور از علوم و معارف جاری زمان در اقصا نقاط کشور، در کجا منبر ابی‌عبدالله علیه‌السلام نیست، که گوینده‌ای در موقعی از مواقع بر آن منبر نمی‌رود و سخنی نمی‌گوید؟ پس، کلّ جامعه‌ی ما به‌عنوان یک مجموعه‌ی با تفکر و عقیده‌ی شیعی، زیر چتر امام حسین علیه‌السلام است. البته مخصوص شیعیان هم نیست؛ در نقاط گوناگونی از عالم، غیر شیعه، بلکه غیر مسلمین هم به نحوی از انحاء از این بساط بهره‌ای می‌برند.»^۳

با توجه به این مقدمه این مقاله در نظر دارد تا نکات کلیدی را برای هرچه بهتر شدن سخنوری عزیزان مربی بیان نماید.

۱ فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار روحانیان و مبلغان در آستانه‌ی ماه محرم (۱۳۸۴/۱۱/۵)

۲ فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار علما و روحانیون در آستانه‌ی ماه محرم (۱۳۷۷/۲/۲)

۳ فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار با روحانیون و مبلغان، در آستانه‌ی ماه محرم (۱۳۷۰/۴/۲۰)

سه سؤال مهم

در ابتدای تهیه متن هر سخنرانی پاسخ به سه سؤال زیر لازم است:

- ۱- شنوندگان متن سخنرانی من چه کسانی هستند؟
 - ۲- هدف من در بیان این سخنرانی برای انتقال چه نوع اطلاعاتی است؟
 - ۳- از چه ابزار یا روشی برای تحقق اهدافم در سخنرانی استفاده کنم؟
- پاسخ دقیق به این سه سؤال می‌تواند کلید یک سخنرانی موفق باشد.

توکل به خدا

هرگاه به سخنرانی دعوت شدید به خدا توکل نموده و از ائمه معصومین استمداد بجویید تا شما را در ارائه مطلب خالصانه یاری نمایند. دقت کنید تا از ربا و خودنمایی دور شوید.

« فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ - هنگامی که تصمیم گرفتی، (قاطع باش! و) بر خدا توکل کن! زیرا خداوند متوکلان را دوست دارد». (آل عمران/۱۵۹)

اخلاص

رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: « مَا أَخْلَصَ عَبْدٌ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْبَعِينَ صَبَاحًا إِلَّا حَرَّتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ - هیچ بنده‌ای چهل روز را با اخلاص بسر نیاورد جز آن که چشمه‌های حکمت از قلب او بر زبانش جاری می‌شود».^۱

دوستی واقعی اهل بیت

مفضل از حضرت صادق علیه‌السلام نقل کرد که فرمود:

« مَنْ أَحَبَّ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ حَقَّقَ حُبَّنَا فِي قَلْبِهِ جَرَى يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ عَلَى لِسَانِهِ وَ جُدَّدَ

الإِيمَانُ فِي قَلْبِهِ وَ جُدَّدَ لَهُ عَمَلُ سَبْعِينَ نَبِيًّا وَ سَبْعِينَ صِدِّيقًا وَ سَبْعِينَ شَهِيدًا وَ عَمَلُ سَبْعِينَ عَابِدًا عَبْدَ اللَّهِ سَبْعِينَ سَنَةً - هر که اهل بیت را دوست داشته باشد و محکم کند حب ما را در دل خویش سرچشمه‌های حکمت از زبانش جاری می‌شود.^۱

اعتماد به نفس

خود را در مقام فرد دانایی بدانید و شنوندگان حتی اگر رئیس شما هم باشد در آن چند ساعت شنونده است. پس راحت حرف بزنید!

مخاطب شناسی در سخنرانی

شناخت مخاطب از عوامل مهم اعتماد به نفس و ارائه‌ی سخنرانی خوب است. بنابراین شناخت مخاطب به لحاظ ویژگی‌هایی چون شغل آنان، جنسیت، سن و سال، وضعیت تاهل و تحصیلات آنان، علایق و نگرش‌ها در حوزه‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی، تجارب زندگی و شغلی، نیازهای فردی و گروهی و... برای یک سخنرانی خوب ضرورت دارد. در صورتی که برای یک مجلس یا همایشی دعوت شدید در مورد مخاطبان خود بپرسید. این کار به دلیل انسجام و نحوه‌ی سخنرانی به شما کمک می‌کند دست کم مطالعه‌ای در روانشناسی داشته باشید.

شناخت جنسیت و تفاوت در ویژگی‌های زنان و مردان و علایق و نوع نگاه به موضوعات که مردان کلی نگر و زنان جزئی نگرند. اطلاع از دانش روانشناسی به دلیل ماهیت این دانش در عصر حاضر می‌تواند به ما کمک کند تا مخاطبان خود را به لحاظ سنی که هر فردی در مراحل رشد سنی چه ویژگی دارد؟ بشناسیم.

تفاوت ناشی از قومیت‌ها، فرهنگ، نژاد، گروه و عضویت در گروه‌های خاص و... در مخاطبان به سخنران این موضوع را گوشزد می‌کند تا در خصوص دانش جامعه‌شناسی

و مردم‌شناسی نیز، اطلاعات مناسبی کسب کند تا در خلال سخنرانی به فرهنگ و باورهای مخاطبان خدشه‌ای وارد نشود.

«آن کس که فرضاً در دانشگاه‌ها مشغول تبلیغ و کار مخصوص روحانی است یا در ارتش و یا در سپاه مشغول تلاش روحانی است، باید نیاز فکری آن مجموعه و مخاطبین خودش را هوشمندانه و زیرکانه بشناسد. باید ببیند مخاطب او چه عقده و ابهام و سؤال‌ی در ذهن دارد؛ و لو به زبان نیاورد. باید عالمانه آن مشکل را حل کند. اگر می‌تواند، خودش حل کند و اگر نمی‌تواند پیش عالم‌تر از خودش برود و مشکل را حل کند. این‌گونه است که سطح علم بالا می‌رود»^۱.

تدوین

همواره متن سخنرانی شامل دانش و اطلاعاتی است که از طریق رسانه‌های چاپی و رسانه‌های الکترونیکی (مجازی) و یا نقل قول‌های سینه به سینه و گاه‌آ تجارب شخصی سخنران تدوین می‌شود.

فیش برداری برای متن سخنرانی و نوشتن آدرس منابع شامل کتاب، مقاله، عکس، درگاه، کتابخانه و حتی مشخصات افرادی که در مصاحبه از آنان اطلاعات گرفته‌اید، ضروری است.

مطالعه

امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام می‌فرماید:

«إِيَّاكَ وَ الْكَلَامَ فِيمَا لَا تَعْرِفُ طَرِيقَتَهُ وَ لَا تَعْلَمُ حَقِيقَتَهُ - از سخن گفتن در موردی

که راه و چاره آن را نمی‌شناسی و حقیقت آن را نمی‌دانی بپرهیز»^۲.

۱ فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار ائمه‌ی جماعات و روحانیون و مبلغین، در آستانه‌ی ماه مبارک

رمضان (۲۵ / ۱۱ / ۱۳۷۱)

۲ تصنیف غرر الحکم و درر الکلم ص ۲۱۰ شماره ۴۰۶۰

حضرت امام خامنه‌ای مدظله‌العالی نیز در همین رابطه فرموده‌اند:

«این طوری نمی‌شود که منبر بی‌مطالعه برویم. منبر بی‌مطالعه، یعنی این که هم و غم آن چه که می‌خواهیم بیان کنیم و به مردم بگوییم، در دل ما نباشد؛ بگوییم حالا بالاخره می‌رویم ببینیم چه به یادمان می‌افتد و چه به زبان مان می‌آید! این که نمی‌شود؛ باید برنامه‌ریزی کرد. حدّ اقل قضیه این است که از بهترین گفته‌هایی که گویندگان بزرگ و متفکرانی مثل شهید مطهری، شهید بهشتی، شهید باهنر و این‌هایی که در گذشته چیزهایی گفتند و نوشتند، مطالبی در ذهن من و شما ثبت باشد؛ یعنی هر جا رفتیم، بتوانیم مفاهیمی را که آقای مطهری در طول این چند ساله بیان کرده، مطرح کنیم. الان بیش از چهل عنوان کتاب از آقای مطهری موجود است؛ این کتاب‌ها هم غالباً سخنرانی است در میان این‌ها کتابی که ایشان نوشته باشد، کمتر وجود دارد همین‌ها را ما روان باشیم؛ خوانده باشیم؛ فهمیده باشیم؛ در ذهن مان نشسته باشد؛ این‌ها را بیان کنیم؛ امروز این‌ها حرف‌های نویی است؛ حرف‌های کهنه‌ای نیست. البته مطالب بعضی دیگر هم همین‌طور است؛ اما به‌خصوص مطالب شهید مطهری (رضوان‌الله‌علیه) هنوز مطالب نویی است؛ مطالبی است که در نظام ما لازم است. مثلاً شما می‌خواهید در باره‌ی تقوا بحث کنید. آقای مطهری حدود سی سال قبل در سال ۱۳۳۹ در تهران چند سخنرانی در باره‌ی تقوا کردند که در همین "گفتار ماه"^۱ منتشر شده است؛ نگاه کنید ببینید چه قدر پایه‌اش بالاست و چه قدر با مطالبی که ممکن است ما در یک منبر بی‌مطالعه بگوییم، متفاوت است؛ این‌ها را ما باید بلد باشیم».^۲

۱. «گفتار ماه» نام مجموعه‌ای سه جلدی شامل سی سخنرانی است که توسط اشخاص مختلف در «انجمن ماهانه‌ی دینی» ایراد شده است. فعالیت این انجمن از سال ۱۳۳۹ شروع شد و به مدت دو سال و نیم ادامه یافت و شهید آیت‌الله مطهری در آن جلسه هفت سخنرانی ایراد کردند.

۲. فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار با مسئولان سازمان تبلیغات اسلامی (۵ / ۱۲ / ۱۳۷۰)

مطالعه کتب شهید مطهری

« بنده از چیزهایی که برای صاحبان فکر و کسانی که می‌خواهند افکار اسلامی را برای مردم بیان کنند - مبلّغان دینی، اهل منبر، سخنگویان دینی - واقعاً لازم می‌دانم، این است که یک دوره کتاب‌های مرحوم مطهری را بخوانند»^۱.

پرهیز از سخن سست

« فرض بفرمایید که شما در رشته وعظ و تبلیغ تلاش می‌کنید. بسیار خوب؛ گفته‌ها و گفتارها باید عالمانه باشد. از سخن سست باید پرهیز شود. از منبر بی‌مطالعه باید اجتناب شود. بهترین گفته‌ها و آخرین گفته‌های جدید در باره‌ی مسائل اسلامی، باید دانسته شود. البته ممکن است چهار منبر کمتر برویم؛ اشکال ندارد. انسانی که خوب بخواند بگوید، ناچار است کمتر بگوید: "لاف از سخن چو درّ توان زد/ آن خشت بود که پرتوان زد" اگر درش را بخوایم پیدا کنیم، البته باید زحمت بکشیم»^۲.

« باید به فکر و منطق درست مجهز شویم، تا حرف سست زده نشود. آن‌هایی که گفته‌اند یکی از مؤثرترین حمله‌ها، دفاع‌های ناقص و بد است، حرف کاملاً درستی زده‌اند. وقتی دفاع از دین، ضعیف و سست و بد باشد، تأثیرش از حمله‌ی به دین، بیشتر است؛ باید از این، به خدا پناه ببریم. مبدا در حرف و منبر و تبلیغ ما - آنچه به عنوان تبلیغ داریم انجام می‌دهیم - حرف سست، بی‌منطق و ثابت نشده‌ای وجود داشته باشد. گاهی بعضی از چیزهایی که در کتابی هست و سند ندارد، خود، یک حکمت و مسأله‌ی اخلاقی است، که دیگر سند نمی‌خواهد و می‌توانیم آن را بیان کنیم؛ این، عیبی ندارد؛ اما یک وقت هست که یک چیزی دور از ذهن مخاطب است،

۱. فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار اعضای کنگره‌ی حکمت مطهر (۱۸ / ۱۲ / ۱۳۸۲)

۲. فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار ائمه‌ی جماعات و روحانیون و مبلغین، در آستانه‌ی ماه مبارک

که باورش برای او مشکل است؛ این را نباید بگوییم؛ چون این مسئله، او را از اصل قضیه دور می‌کند و موجب موهون شدن دین و مبلغ دین در ذهن و دل او می‌شود و خیال می‌کند این، از منطق عاری است؛ در حالی که پایه‌ی کار ما منطق است. بنابراین، منطق، عنصر اصلی در تبلیغ ماست»^۱

هم سیاسی هم دینی

«از دو طرف نباید لطمه بخوریم: نه ما باید مسائل سیاسی را به کلی از حیطةی حرف و گفت و تلاش و مجاهدتِ تبلیغی خودمان خارج کنیم؛ آن‌چنان که دشمنان روی آن ده‌ها سال سرمایه‌گذاری کردند، ولی نهضت اسلامی آمد و این سرمایه‌گذاری را آتش زد و از بین برد و گفتار و اندیشه‌ی سیاسی را وارد متن فعالیت‌های دینی کرد، و نه از این طرف باید بیفتیم که تصور کنیم همه‌ی منبر، همه‌ی تبلیغ، همه‌ی مخاطبه‌ی با مردم و با مؤمنین، یعنی این‌که بنشینیم مسائل امریکا و اسرائیل و مسائل سیاسی را تحلیل کنیم؛ نخیر، یک کار واجب‌تر اگر نباشد، واجب دیگری وجود دارد و آن، دلِ مخاطب شماست. دل و جان و فکر او را بایستی تعمیر و آباد و سیراب کنیم. البته این به یک منبع درونی احتیاج دارد. ماها باید یک چیزی در خودمان داشته باشیم تا بتوانیم این تأثیر را بر مخاطب بگذاریم، و آلا نمی‌شود. در آن سرمایه‌ی درونی، باید عنصر فکر و منطق باشد»^۲.

هنر

«همه‌ی کار هم فقط منبر نیست؛ استفاده از ابزارهای مختلف و ابزارهای هنری هم لازم است. منبر دوگونه است؛ هنری و غیر هنری. این منبری‌های خوبی که شما دیده‌اید منبرهاشان می‌گیرد، همه‌اش به لبّ مطالب نیست؛ به هنرمندی در بیان

۱ فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار روحانیان و مبلغان در آستانه‌ی ماه محرم (۵ / ۱۱ / ۱۳۸۴)

۲ فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار روحانیان و مبلغان در آستانه‌ی ماه محرم (۵ / ۱۱ / ۱۳۸۴)

است. در گذشته، افرادِ وارد می‌گفتند که بعضی از منبری‌های معروف زمان ما یک هنرمند واقعیند. باید هنر سخن گفتن، هنر بیان کردن و تبلیغ کردن را فراگرفت. باید کتاب‌های خوب در اختیار مردم گذاشت. باید قشرها را از هم تفکیک کرد؛ دختران جوان، پسران جوان، کودکان، اساتید علوم جدید، دانشمندان، توده و عامه‌ی مردم، زنان در خانه؛ هر کدام از این‌ها مطالبی می‌خواهند»^۱.

استفاده از ابزار روز

«منبر خوب است» [لیکن این کافی نیست. امروز وسایل تبلیغ نوشتاری و گفتاری به قدری متنوع و زیاد است که اگر روحانیت دین از این قافله عقب بماند، قطعاً یک خسارت بزرگ تاریخی برای او پیش خواهد آمد»^۲.

تمرین

قبل از ارائه‌ی شفاهی، متن سخنرانی را که شامل مقدمه، سرفصل‌ها، نکات مهم، خاطرات، اسامی اشخاص، اماکن، منابع، مثال‌ها، اشعار و نتیجه و تقدیر و تشکر است؛ بنویسید و چندبار از رو بخوانید. می‌توانید برای درختان در پارک، جنگل، رودخانه، دریا، اعضای خانواده، دوستان، یا جلوی آینه و گاهی از دنیای تخیل و حضور در جمع خیالی، تمرین نمایید. روش ساده‌تر و اثر بخش دیگر ضبط صدا است. امروزه استفاده از نرم افزارهای موجود و نصب آن در تلفن‌های همراه فرصت دوباره‌خوانی و تمرین را به بهترین شکل نمایش می‌دهد.

خود ارزیابی

خود ارزیابی و یا ارائه آن به یک کارشناس فن بیان کمک می‌کند تا برای سخنرانی اصلی آماده شد.

۱ فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار با مسئولان سازمان تبلیغات اسلامی (۵ / ۱۲ / ۱۳۷۰)

۲ فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار علما و روحانیون کرمان (۱۱ / ۲ / ۱۳۸۴)

تزیین

در متن سخنرانی از محمودات، مقبولات هم استفاده نمایید. مزین کردن متن سخنرانی با توجه به موضوع سخنرانی (علمی، دینی، سیاسی، فرهنگ و هنری) به بیان آیات و روایات، نظریات و گزاره‌های عملی به غنای سخنوری می‌افزاید.

یادداشت

برخی از سخنرانان در هنگام سخنرانی یادداشت‌هایی به همراه دارند. عموماً این کاغذ یادداشت‌ها به اندازه‌ی کف دست است تا در زمان سخنرانی از پراکنده‌گویی جلوگیری شود. البته وقتی سخنران از یادداشت استفاده می‌کند؛ برخی شنوندگان برداشت منفی خواهند کرد، مثلاً عدم آمادگی سخنران، عدم تسلط و توانمندی، که سخنران نباید تحت تاثیر این افکار قرار گیرد. در مقابل برخی دیگر از شنوندگان با نگاه مثبت می‌اندیشند که سخنران، تحقیق، جستجو، مطالعه کرده و آماده، مسلط و توانمند است و برای ایراد سخنرانی وقت گذشته است.

نظم

پیشنهاد می‌شود شما همچنان از یادداشت برداری استفاده کنید. عدم استفاده از یادداشت برداری احتمال فراموشی، بی‌نظمی و باعث تکرار مطالب برای شنوندگان می‌شود که خسته کننده است و شنونده اقناع و سیراب نمی‌شود، چه زیبا فرموده است امیر سخن امام علی علیه‌السلام:

«عَلَامَةُ الْعِيِّ تَكَرُّرُ الْكَلَامِ عِنْدَ الْمُنَاطَرَةِ — نشانه درماندگی، تکرار سخن هنگام

گفت‌وگو است.»^۱

« سزاوار تصدیق و تحسین بُود
 سخن گر چه دلبنده و شیرین بُود
 که حلوا چو یک بار خوردند، بس
 چو یک بار گفتی، مگو باز پس »^۱

« بهترین چیزی که یک نفر را که پای منبر شما نشسته، خشنود می‌کند، این است که شما سخن‌تان، سخن منظمی باشد و هر کدام از کلمات معنای خودش را داشته باشد؛ نخواهید زیاده‌روی کنید و مرتب کشش بدهید و دائماً تعبیرات مرادفِ بی‌خودی به کار ببرید و به قول نظامی:^۲

لاف از سخن چو دُر توان زد
 آن خشت بود که پُر توان زد.»^۳

اجزای سخنرانی

یک ساختار سخنرانی حرفه‌ای، دارای سه جز کلی می‌باشد.
اول مقدمه، درآمد گفتار نیز خوانده می‌شود. در این قسمت ابتدایی، سخنران حواس، ذهن و توجه شنونده را به مطلب و محتوای آغازین سخن جلب می‌کند.
 اصولاً پس از سلام و حمد پروردگار متعال، استفاده از چند سوال علمی و چالشی

۱ گلستان سعدی - حکایت این شعر چنین است: « سحبان وائل را در فصاحت بی‌نظیر نهاده‌اند به حکم آن که سالی بر سر جمع سخن‌گفتی لفظی مکرر نکردی و اگر همان اتفاق افتادی به عبارتی دیگر بگفتی؛ و از جمله آداب ندمای حضرت پادشاهان یکی این است.»

۲ لیلی و مجنون نظامی - در نصیحت فرزند خود محمد نظامی

۳ فرمایشات امام خامنه‌ای در دیدار با اعضا «گروه اجتماعی» صدای جمهوری اسلامی ایران (۲۹ / ۱۱ / ۱۳۷۰)

در موضوعات علمی، خاطره‌ی جذاب و کوتاه در سخنرانی‌های گفتمانی، احادیث و آیات قرآن در سخنرانی‌های مذهبی و بیان اشعاری متناسب با موضوعات سخنرانی که طولانی نباشد، آغاز خوبی خواهد بود.

قسمت دوم سخنرانی که بسیار اهمیت دارد، متن اصلی سخن است که توسط سخنران توضیح و تفصیل داده می‌شود. در این مرحله، سیر منطقی مطالب از ساده و آسان به سخت و تاحدی دشوار برای شنوندگان که موجبات خستگی را به وجود نیاورد، بسیار مهم است.

آنچه را که سخنران برای آن دعوت شده و قرار است انتقال داده شود در این مرحله قرار می‌گیرد و از لحاظ زمانی بیشترین وقت سخنرانی را به خود اختصاص خواهد داد. عموماً در این مرحله برخی شنوندگان از محتوای سخنرانی برای خود یادداشت می‌گیرند.

قسمت سوم و پایانی یک سخنرانی حرفه‌ای که مانند سایر قسمت‌ها اهمیت دارد به حسن ختام سخنرانی شهرت یافته و باید به زیباترین صورت فرود آید. نتایج یک سخنرانی در واقع تاکیدات متن اصلی سخن است و شنوندگان به کاربردی بودن سخنرانی پی خواهند برد. تقدیر و تشکر از صبر و حوصله‌ی شنوندگان خواندن شعر و آرزوی دیدار مجدد شنوندگان خاطره‌ی خوبی برای آنان ایجاد خواهد کرد.»

باز خورد سخنرانی

بهتر است سخنران از متولیان امر که فضای سخنرانی را ایجاد کردند، تقاضا کند، نظرات و دیدگاه‌های شنوندگان در مورد سخن، سخنرانی و سخنران را در اسرع وقت به ایشان ارسال نمایند تا جهت رفع ابهامات و بهتر شدن این مهارت اقدامات لازم صورت گیرد.

دستورات قرآن در شیوه بیان

قدرت بیان و سخن گفتن، هدیه الهی به انسان است و قرآن برای شیوه بیان دستوراتی داده است، از جمله:

- ۱) مستدل و محکم باشد. «قَوْلًا سَدِيدًا» (نساء/۹)
- ۲) پسندیده و به اندازه باشد. «قَوْلًا مَعْرُوفًا» (بقره/۲۳۵)
- ۳) نرم و مهربانانه باشد. «قَوْلًا لَيِّنًا» (طه/۴۴)
- ۴) شیوا و رسا و واضح باشد. «قَوْلًا بَلِيغًا» (نساء/۶۳)
- ۵) کریمانه و بزرگووارانه باشد. «قَوْلًا كَرِيمًا» (اسراء/۲۳)
- ۶) زیبا، نیکو و مطلوب باشد. «قَوْلُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا» (بقره/۸۳)
- ۷) بهترین‌ها گفته شود. «يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ» (اسراء/۵۳)
- ۸) حتی مجادلات و گفتگوهای انتقادی، به بهترین وجه باشد. «جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ» (نحل/۱۲۵)^۱
- ۹) سخن باید واقعی و حقیقی باشد. «بِنَبِيٍّ يَقِينٍ» (نمل/۲۲)
- ۱۰) گفتار بایستی دل پسند باشد. «الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ» (حج/۲۴)
- ۱۱) سخنی باشد که پذیرش و عمل آن آسان باشد. «قَوْلًا مَيْسُورًا» (اسراء/۲۸)
- ۱۲) در گفتار هیچ‌گونه لغو و باطلی نباشد. «اجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» (حج/۳۰)، «عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ» (مؤمنون/۳)
- ۱۳) گفتار باید همراه با کردار باشد و گرنه قابل سرزنش است. «لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ» (صف/۲)^۲

۱ تفسیر نور (۱۰ جلدی) ج ۹ ص ۳۷۷

۲ تفسیر نور (۱۰ جلدی) ج ۹ ص ۱۶۴